

Horsens Kommunes beredskab ved seksuelle overgreb mod borgere med funktionsnedsættelse

Horsens Kommune

Borgere med funktionsnedsættelse dækker mennesker, der har en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse – også mennesker, der har en funktionsnedsættelse på grund af alder

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord

Illustrerede beredskaber

Begreber

Tegn og signaler

Tavshedspligt

Forebyggelse

Relevante links til yderligere oplysninger

FORORD

Kommunerne har et særligt ansvar i forhold til at sikre, at borger med funktionsnedsættelse får de bedst mulige vilkår for god trivsel og udvikling. Der påhviler kommunerne et ansvar i forhold til omsorgspligt jævnfør Serviceloven (SL) § 82.

Dette materiale omtaler kort det forebyggende arbejde for at undgå at seksuelle overgreb finder sted, herunder hvilke tegn og signaler, man skal være opmærksom på. Derudover findes der information om hjælpeforanstaltninger i Horsens Kommune samt henvisninger til, hvor man kan læse mere detaljeret om emnet. Materialet underbygger fire illustrerede beredskabsplaner, som tages i anvendelse af alle ledere og medarbejdere i Horsens Kommune, der arbejder med voksne med funktionsnedsættelse.

Beredskabsplanerne er udfærdiget ud fra hvem den mistænkte er og er en guide til, hvorledes ledere og medarbejdere skal forholde sig, hvis der er mistanke eller viden om, at en borger er eller har været udsat for seksuelle krænkelser.

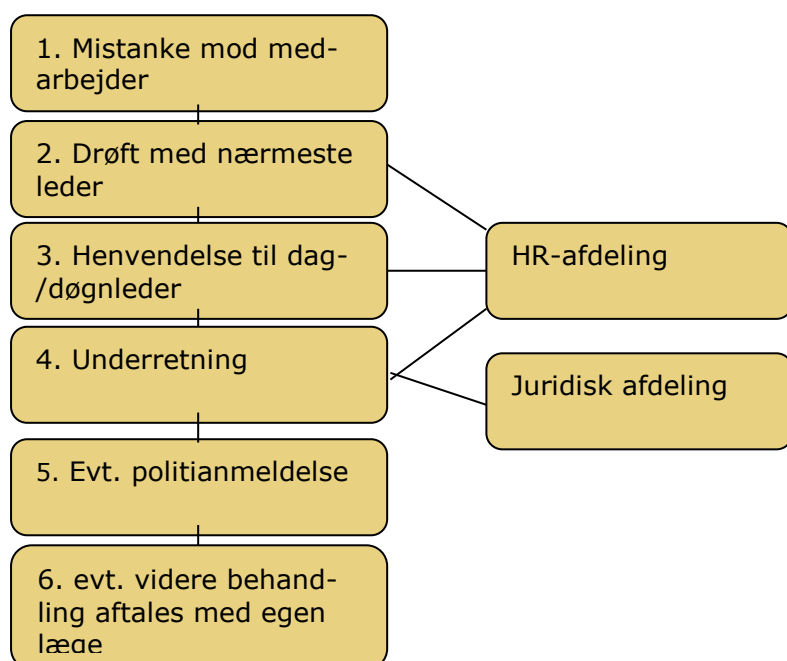
Et godt beredskab skal fungerer i praksis. Det er ikke nok, at det er på papir, men skal det gøre en forskel, skal det leve og være en integreret del af arbejdet med borger med funktionsnedsættelse i det daglige møde i dagarbejde - og botilbud. Beredskabet skal evalueres og justeres løbende, så det altid er aktuelt.

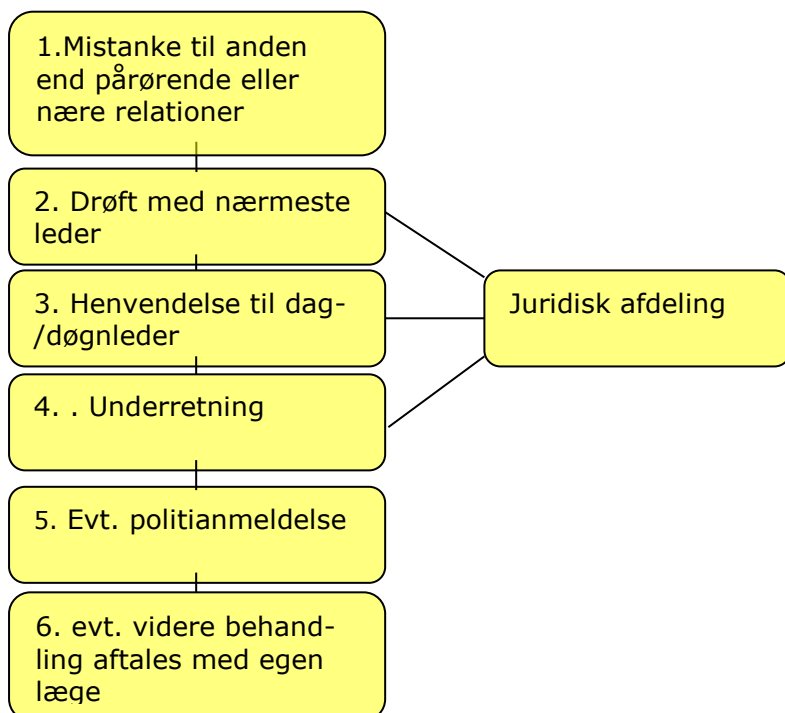
Et godt beredskab består af anvisninger - der afspejler praksis.

ILLUSTREREDE BEREDSKABSPLANER

I Horsens Kommune ønsker vi, på tværs af alle afdelinger, at enhver hændelse og ethvert signal om overgreb tages alvorligt og behandles med stor grundighed, uanset om bekymringen eller mistanken opstår på baggrund af en henvendelse fra en forælder eller en medarbejder - eller på anden vis. Der er derfor, som omtalt i forordet, udfærdiget fire beredskaber, som alle medarbejdere og ledere der arbejder med borger med funktionsnedsættelse, har kendskab til.

De fire illustrerede beredskaber er udformet afhængig af, hvem mistanken er rettet imod. Beredskaberne guider medarbejdere og ledere skridt for skridt, hvordan de skal handle i den enkelte situation. Derudover er der udfærdiget en handleguide, som beskriver, hvad man skal være generelt opmærksom på i arbejdet med borgere med funktionsnedsættelser.

BEGREBER

Overgreb

Overgreb defineres i dette beredskab udelukkende som seksuelle overgreb.

Overgreb kan også have karakter af fysisk eller psykisk vold, hvilket kan have lige så vidtrækkende konsekvenser som seksuelle overgreb.

Dette beredskab er dog udelukkende udfærdiget i forhold til situationer, hvor der er mistanke om eller kendskab til seksuelle overgreb.

Seksuelt overgreb er seksuelle aktiviteter, som den borger med funktionsnedsættelse inddrages i, og som personen ikke kan forstå rækkevidden af. Det er en handling, som krænker den borger med funktionsnedsættelses integritet, og hvor den krænkende part udnytter den borger med funktionsnedsættelses afhængighed eller egen magtposition. Seksuelle overgreb involverer indirekte ofte både fysisk og psykisk vold.

I Straffeloven (STL) skelnes mellem forskellige former for handlinger, der kan defineres som seksuelle overgreb bl.a.:

- Voldtægt (STL § 216)
- Samleje eller anden kønslig omgængelse mellem institutionspersonale og indsatte/anbragte (STL §§ 218, 225)
- Børnepornografi (STL §§, 234, 235)
- Blufærdighedskrænkelse (STL § 232)

Blufærdighedskrænkelser

Blufærdighedskrænkelser handler om det forhold, at en person gennem sin adfærd opfører sig uterligt og derigennem krænker andres blufærdighed og/eller vækker forargelse ved sin adfærd. Den uterlige handling skal have relation til noget seksuelt og være af en vis grovhed for at kunne begrunde straf for blufærdighedskrænkelser.

Blufærdighedskrænkelser omfatter fx beføling inden for eller uden på tøjet, kys, verbal uterlighed, beluring, forevisning og optagelse af utugtige billeder.

Kønslig omgængelse

Udtrykket "anden kønslig omgængelse end samleje" anvendes i straffeloven som udtryk for handlinger, der har samlejelignende karakter og fungerer som erstatning for samleje. Sådanne krænkelser ligestilles strafmæssigt med samleje.

Pædofili

En pædofil er en person, der retter sin seksualitet, sine seksuelle fantasier og adfærd mod børn. Mennesker, der er optaget af børnepornografi, betegnes som pædofile. Nogle pædofile føler sig kun seksuelt tiltrukket af børn og ikke af voksne. Pædofili er almindeligvis en kronisk tilstand. Den forstyrrede seksualitet føles af udpræget besvær med at fungere socialt. Pædofili karakteriseres ved, at personen inden for de seneste seks måneder gentagne gange har haft fantasier, seksuelt begær eller adfærd med seksuelt indhold med et mindreårigt barn. Den pædofile er per definition ældre en 16 år og er mindst fem år ældre end barnet.¹

¹ Jf. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders IV (302.2).

Incest

Ordet incest kommer fra det latinske incestum (-us), der bedst oversættes med blodskam eller kønsforhold mellem nære slægtninge. Ordet incest indgår ikke direkte i straffelovens tekst, men er alligevel et klart defineret juridisk begreb.

I STL § 210 tales om samleje mellem slægtninge i lige nedstigende linje, samleje mellem søskende eller anden kønslig omgængelse indenfor det direkte slægtskab. Stedforældre, pleje- og adoptivforældre og andre voksne omsorgspersoner for den borger med funktionsnedsættelse defineres juridisk udenfor begrebet incest/ blodskam.

Grooming

Begrebet grooming kommer fra engelsk og kan oversættes med grænsenedbrydningsproces. En grooming-proces betyder, at krænkeren ved hjælp af forførelse, løgn og manipulation får den borger med funktionsnedsættelse til at gå med til seksuelle aktiviteter. Der er

tale om en nøje planlagt strategi med det formål for øje at opnå en relation til personen, som gør en seksuel relation mulig.

Krænker

Begrebet krænker, er ikke en diagnose, men relaterer sig til den grænseoverskridende/krænkende handling, en person udøver overfor en anden person. Det er ikke muligt at udpege krænkere alene ud fra deres sociale baggrund, status, alder m.v. Der findes flere forskellige beskrivelser af typer af krænkere. Der kan således findes opdelinger i to, tre eller flere typer. Desuden opdeles ofte i mandlig og kvindelige krænkere. Generelt beskrives krænkere som asocial i tænkemåde, føler sig forfulgt, har en lav angsttolerance og et lavt selvværd. Deres handlinger er ofte impulsstyrede, og de søger at opfylde egne behov gennem seksuelle handlinger.

TEGN OG SIGNALER

Mennesker har forskellige måder at reagere på, når de er udsat for overgreb. Der kan være ændring i deres psykiske trivsel, de kan

vise fysiske forandringer, eller de kan vise sociale og adfærdsmæssige tegn.

Psykiske tegn på seksuelle overgreb:

Når borger med funktionsnedsættelse

- Ændrer personlighed eller adfærd
- Får aggressiv eller destruktiv adfærd
- Begår fysiske overgreb på andre
- Græder umotiveret og/eller er angst
- Lider af søvnløshed og/eller mareridt
- Har lav selvværdsfølelse
- Har ikke lyst til at være bestemte steder
- Har ikke lyst til at være sammen med bestemte personer
- Har svært ved at koncentrere sig
- Er hjælpeløs eller passiv
- Har svært ved at indgå i sociale relationer
- Er deprimeret, trist og/eller tilbagetrukket
- Er hyperaktiv
- Nævner hemmeligheder, der ikke må fortælles
- Har overdreven fokus på sex

Fysiske tegn på seksuelle overgreb:

Når borger med funktionsnedsættelse

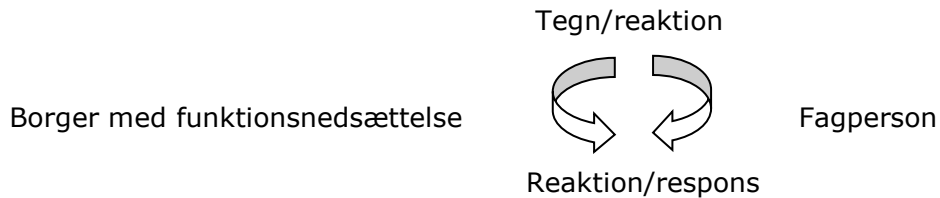
- Har uforklarlige sygdomssymptomer, fx mavepine, hovedpine, gentagende urinvejsinfektioner
- Har uforklarlige skrammer på kroppen, på kønsdelene eller i og omkring munden
- Bliver uforklarlig gravid eller får kønssygdomme
- Har sår, ømhed, væske eller blod fra kønsdelene
- Har blå mærker, sår, rifter, hævelser og andre tegn på fysisk vold

Generelt gælder det, at hvis et persons adfærd afviger fra, hvad du normalt kan forvente af personen, så er der grund til at skærpe opmærksomheden på den borger med funktionsnedsættelse.

Reaktionerne betyder ikke i sig selv, at et en borger er udsat for overgreb. Men hvis flere af reaktionerne optræder hos den borger med funktionsnedsættelse på samme tid, kan det være tegn på, at noget er galt, og at du skal Drøfte dine observationer med din nærmeste leder.

Borgere med funktionsnedsættelse er ikke selv ansvarlige for at gøre opmærksom på, at de udsættes for seksuelle overgreb.

Professionelle skal så tidligt som muligt sørge for at være opmærksomme på reaktioner og signaler, som kan være udtryk for, at personen udsættes for overgreb – eller udsætter andre for det. Du skal reagere på det, du ser og hører.

Figuren illustrerer, at der er tale om en kontinuerlig og cirkulær proces, hvor fagpersonen ikke alene skal være opmærksom på de tegn, den borger med funktionsnedsættelse udviser, men også på egne reaktioner og de tegn og signaler, man sender videre til den borger med funktionsnedsættelse.

Når en udsat voksen udviser tegn eller reaktioner, der indikerer, at vedkommende har været udsat for seksuelle overgreb, har fagpersonens reaktion betydning for, hvordan den borger med funktionsnedsættelse videre reagerer – eventuelt med nye tegn.

Hvis den borger med funktionsnedsættelse oplever, at fagpersonen er i stand til at forholde sig lyttende og neutralt spørgende og samtidig er i stand til at rumme, hvad den borger med funktionsnedsættelse fortæller, vil det være understøttende for personens proces, lyst og mulighed for at afdække overgrebene

Selv om personen ikke direkte fortæller omgivelserne om de seksuelle overgreb, vil det i mange tilfælde udsende tegn, der peger i den retning. Tegnene kan være diffuse og flertydige, og som fagperson må man derfor være klædt på til at forholde sig til et problemfelt, der ofte er omgærdet af faglig tvivl og manglende vished og beviser.

TAVSHEDSPLIGT

Som offentligt ansat har du tavshedspligt, når en oplysning er betegnet som fortrolig ved lov eller anden gyldig bestemmelse, eller når det er nødvendigt at holde oplysningen hemmelig for at varetage væsentlige hensyn til bestemte offentlige eller private interesser. Hensynet til beskyttelsen af bl.a. enkeltpersoners personlige forhold betyder, at du ikke uberettiget må give oplysninger videre om fx enkeltpersoners strafbare forhold, helbredsforhold, økonomiske forhold og lignende. Du kan ikke ved tjenstlig ordre blive pålagt tavshedspligt i videre omfang, end hvad der følger af lovgivningen.

I forhold til sager om seksuelle overgreb gælder som udgangspunkt de almindelige regler om tavshedspligt. Man skal være særligt opmærksom på, at man ikke skal diskutere

eventuelle mistanker eller oplevelser med andre end sin leder.

Dette skyldes, at politiet skal have mulighed for at foretage afhøringer, uden at der kan rejses mistanke om, at de ansatte eller forældrene har aftalt, hvordan de opfatter hændelsesforløbet. Den borger med funktionsnedsættelse må ikke afhøres af de ansatte. Dette skyldes, at politiet skal have mulighed for at foretage afhøringer af personen, uden at det har været udsat for andres påvirkning.

Man må naturligvis stadig tale med personen, også om de svære ting, hvis personen ønsker det, så længe samtalen ikke får karakter af en afhøring.

FOREBYGGELSE

Forebyggelse er et begreb, der bruges i mange forskellige sammenhænge. I denne sammenhæng skal det forstås som forebyggelse af, at der opstår uberettiget mistanke mod en medarbejder, der arbejder med borger med funktionsnedsættelse.

Det er vigtigt at finde en balance i forebyggelsen, da en evt. bekymring for at blive mistænkt ikke må begrænse medarbejderens pædagogiske arbejde.

Det er af central betydning, at borger med funktionsnedsættelse får den professionelle omsorg, de har behov for, og en medarbejders frygt for at blive uberettiget mistænkt for seksuelle overgreb må ikke have indflydelse på relationen til de borger med funktionsnedsættelse.

Det er vigtigt, at der i arbejdet med borger med funktionsnedsættelse tages stilling til, hvordan man undgår situationer, hvor en uberettiget mistanke kan opstå. Som medarbejder er man en professionel fagperson der skal være bevidst om de normer og grænser, det enkelte barn har.

Fire skridt, der forebygger

1. Dag/arbejde – og botilbud lærer den borger med funktionsnedsættelse om vedkommendes rettigheder, om kroppen og egne grænser. Det kan eksempelvis ske ved at arbejde med sociale kompetencer i den personlige kontakt og på internettet.
2. Det enkelte sociale tilbud sikrer, hvordan man løbende skærper opmærksomheden og viden hos medarbejderne.
3. Det indskærpes løbende, at medarbejderne er forpligtet til at være opmærksomme på forhold der bekymrer dem og give disse bekymringer videre til drøftelse med den nærmeste leder.
4. Det enkelte tilbud m.v. udarbejder spilleregler for omgangsformen mellem fagpersoner og borger med funktionsnedsættelse. Herunder de fysiske rammer; fx om medarbejdere er alene med personer i længere tid af gangen.

Inspirationsmateriale til forebyggelse af seksuelle overgreb

Den bedste forebyggelse mod overgreb på borger med funktionsnedsættelse er en praksis, hvor der er et fælles værdigrundlag, en klar målsætning, en synlig ledelse

og et arbejdsklima, hvor det er naturligt at diskutere sin egen og hinandens måde at gøre tingene på.

Nedenfor følger en række spørgsmål, som er velegnede til en debat om normer:

- Har vi den nødvendige viden om voksnes normale seksuelle adfærd?
- I hvilket omfang kan medarbejdere være alene med en udsat voksen?
- Hvor kan medarbejderne være alene med en udsat voksen?
- Sender man nye medarbejdere alene på tur med en udsat voksen?
- Har vi regler for om medarbejderne sover sammen med en udsat voksen, når man fx er på ferie/koloni?
- Må en medarbejder køre alene med en udsat voksen i bil?
- Går medarbejderne i bad/ klæder om sammen med en udsat voksen?
- Kontakter medarbejderne en udsat voksen i fritiden personligt/ telefonisk/ via sms/ sociale medier?
- Er det OK, at medarbejderne giver en udsat voksen knus, kys, kram, sidde på skødet?
- Hvilket sprog taler medarbejderne indbyrdes som kolleger i forhold til borger med funktionsnedsættelse?
- Hvilke ord anvendes der om seksuelle handlinger og kønsorganer?
- Hvad er acceptabel påklædning?
- Hvordan håndteres pres/konflikter, fx hvis en udsat voksen truer med at sige, at medarbejderen har krænket vedkommende, hvis et krav gennemføres.
- Er der situationer som kan opfattes som kontroversielle, som der skal laves regler om. Fx beskud til nærmeste leder og notatpligt.
- Hvordan fastholdes spillereglerne i medarbejdergruppen (fx skrives ned, sættes på opslags-tavlen, tages op med faste mellemrum m.v.)
- Hvordan introduceres nye medarbejdere til spillereglerne?
- Hvordan meldes spillereglerne ud til forældre/pårørende og andre samarbejdspartnere?

Relevante links til yderligere oplysninger

Socialstyrelsen: Mistanke eller viden om overgreb mod mennesker med udviklingshæmning:
<https://socialstyrelsen.dk/handicap/udviklingshaemning/temaer/seksualitet/seksuelle-overgreb/mistanke-eller-viden>

Seksuelle overgreb på mennesker med handicap:
www.sus.dk

Socialministeriet
<http://socialstyrelsen.dk/handicap/udviklingshaemning/temaer/seksualitet>

"God adfærd" i Horsens Kommune:
[God adfærd i Horsens kommune](#)

Henvendelse om konkrete sager - Borgeren selv eller bostedet/kommunen kan henvende sig:
[Socialstyrelsen VISO](#)

Horsens Kommune

Rådhusvej 4

8700 Horsens

Telefon: 76 29 29 29

www.horsens.dk

Horsens Kommune